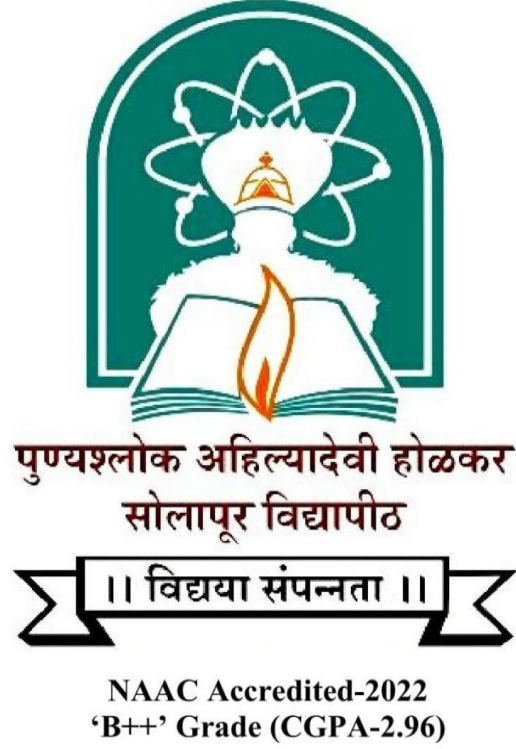

**PUNYASHLOK AHILYADEVJI HOLKAR
SOLAPUR UNIVERSITY, SOLAPUR**

Faculty of Humanities

New Syllabus (CBCS) (As per NEP -2020 Guidelines)

B. A. Part II– Marathi (Sem. III & IV)

with effect from June – 2025

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण- २०२० (NEP-2020) नुसार पदवी अभ्यासक्रम
बी. ए. भाग- २ मराठी
सत्र तिसरे (w. e. f. June – 2025)

Level	Paper Code	Title of Paper	Semester Exam			L	P	Total Credits
			Theory	IA	Total			
5.0	Major- G03 DSC1-0301	मराठी कथनात्म साहित्य: आकलन आणि आस्वाद	60	40	100	60	0	4
	Major- G03 DSCI-0302	मराठी कविता आणि आत्मकथन: आकलन आणि आस्वाद	60	40	100	60	0	4
	Minor- G03 DSCII-0301	अनुबंध: भाग- १	60	40	100	60	0	4
	GE /OE-G03 GE-OE-301	साहित्याक्षर: भाग- १	30	20	50	30	0	2
	VSC- G03 VSC-301	निवेदन कौशल्य आणि भाषांतर	30	20	50	30	0	2
	AEC- L2 G03- (MIL)	निबंध लेखन : तंत्र आणि कौशल्य	30	20	50	30	0	2
	FP- G03 FP-301	भाषिक / बोली सर्व्हे, स्थानिक लोकसाहित्य संकलन, लेखक/ वाचक मुलाखती, ग्रंथालय भेट, काव्यवाचन, साहित्य लेखनाचे प्रयोग, दुर्मीळ ग्रंथ संकलन इत्यादी	--	50	50	--	30	2
	CC- G03 CC-301							2

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
 राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण- २०२० (NEP-2020) नुसार पदवी अभ्यासक्रम
 बी. ए. भाग- २ मराठी
 सत्र चौथे (w. e. f. October - 2025)

Level	Paper	Title of Paper	Semester Exam			L	P	Total Credits
			Theory	IA	Total			
5.0	Major- G03 DSC1-0401	मराठी नाटक व ललित गद्य: आकलन आणि आस्वाद	60	40	100	60	0	4
	Major- G03 DSCI-0402	वैचारिक लेख व व्यक्तिचित्रण: आकलन आणि आस्वाद	60	40	100	60	0	4
	Minor- G03 DSCII-0401	अनुबंध: भाग-२	60	40	100	60	0	4
	GE/OE-G03 GE-OE-401	साहित्याक्षर: भाग- २	30	20	50	30	0	2
	VSC- G03 VSC-401	ग्रंथ परीक्षण व कार्यालयीन पत्रव्यवहार	60	40	100	60	0	2
	AEC- L2 G03- (MIL)	वैचारिक लेखन: तंत्र आणि कौशल्य	30	20	50	30	0	2
	SEC –G03 SEC-401	संवाद कौशल्य विकास	30	20	50	30	0	2
	CEP- G03 CEP-401		--	50	50	--	30	2

पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर

सत्र तिसरे (w. e. f. June - 2025)

बी. ए. भाग- २ मराठी (Major)

मराठी कथनात्म साहित्य: आकलन आणि आस्वाद

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- कथनात्म वाङ्मय प्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजून देणे.
- कथा या वाङ्मय प्रकाराची संकल्पना समजून सांगणे
- कथेचे घटक समजावून सांगणे.
- कादंबरी वाङ्मय प्रकाराच्या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.
- कादंबरीतील घटकांचे आकलन करून देणे.
- कथा- कादंबरी या साहित्यप्रकाराच्या इतिहासाचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	कथा वाङ्मयप्रकार: आकलन व परिचय १. कथा म्हणजे काय? कथेच्या व्याख्या २. मराठी कथेचे प्रकार व वाटचाल ३. आधुनिक मराठी कथेचा इतिहास ४. श्री.म. माटे यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
२.	नेमलेली कलाकृती : उपेक्षितांचे अंतरंग : श्री. म. माटे १. उपेक्षितांचे अंतरंग: आशयसूत्रे २. सामाजिक आशय व पात्र परिचय ३. भाषाशैली ४. उपेक्षितांचे अंतरंगचे वेगळेपण	१५	१
३.	कादंबरी वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. कादंबरी म्हणजे काय? कादंबरीच्या व्याख्या २. मराठी कादंबरीचे प्रकार व वाटचाल ३. आधुनिक मराठी कादंबरीचा इतिहास ४. नागू वीरकर यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
४.	नेमलेली कलाकृती : हेडाम: नागू वीरकर १. हेडाम: आशयसूत्रे २. हेडाममधील सामाजिक आशय व पात्र परिचय ३. भाषाशैली ४. हेडाम या कादंबरीचे वेगळेपण	१५	१

संदर्भ ग्रंथ:-

१. कथा: संकल्पना व स्वरूप – सुधा जोशी, पॉप्युलर, मुंबई
२. प्रदक्षिणा: खंड १, २ – कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
३. कादंबरी : एक साहित्यप्रकार – हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई
४. कादंबरी : स्वरूप आणि समीक्षा – डॉ. द. भि. कुलकर्णी
५. मराठी कादंबरी: चिंतन आणि समीक्षा – चंद्रकांत बांदिवडेकर
६. कादंबरी आणि मराठी कदंबरी – उषा हस्तक
७. टीकास्वयंवर – भालचंद्र नेमाडे
८. आजची कादंबरी: नोंदी आणि निरीक्षणे – रंगनाथ पठारे, शब्दालय, श्रीरामपूर
९. कादंबरीविषयी - हरिश्चंद्र थोरात, शब्द पब्लिकेशन, मुंबई
१०. ग्रामीण कादंबरी: आकलन आणि विश्लेषण – डॉ. रामचंद्र काळुंखे, कैलास, औरंगाबाद
११. मराठी कादंबरी; आशय आणि आविष्कार- दत्ता घोलप, अक्षरवाड.मय, पुणे
१२. नाटक : स्वरूप आणि समीक्षा – द. भि. कुलकर्णी, पद्मगंधा, पुणे
१३. मराठी नाटक आणि रंगभूमी विसावे शतक – वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर, मुंबई
१४. मराठी नाटककार: काळ आणि कर्तृत्व – वि. भा. देशपांडे, दिलीपराज, पुणे

सत्र तिसरे (w. e. f. June - 2025)

बी. ए. भाग- २ मराठी (Major)

मराठी कविता आणि आत्मकथन: आकलन आणि आस्वाद

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- कविता आणि आत्मकथन या वाङ्मय प्रकारांची संकल्पना व स्वरूप समजून देणे.
- कविता म्हणजे काय ते सांगून कविता आणि गीत यातील फरक समजून सांगणे.
- कवितेचे प्रकार समजावून सांगणे.
- आत्मकथन या वाङ्मय प्रकाराच्या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.
- आत्मकथनातील घटकांचे आकलन समजून सांगणे.
- कविता आणि आत्मकथन या साहित्यप्रकाराच्या इतिहासाचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	कविता वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. कविता म्हणजे काय? कथेच्या व्याख्या २. मराठी कवितेचे प्रकार व वाटचाल ३. आधुनिक मराठी कवितेचा इतिहास ४. नागराज मंजुळे यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
२.	नेमलेली कलाकृती : उन्हाच्या कटाविरूद्ध: नागराज मंजुळे १. उन्हाच्या कटाविरूद्ध: आशयसूत्रे २. कवितेतील नायक आणि आजचे वास्तव ३. कवितेची भाषा ४. उन्हाच्या कटाविरूद्धचे वेगळेपण	१५	१
३.	आत्मकथन वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. आत्मकथन म्हणजे काय? आत्मकथनाच्या व्याख्या २. आत्मचरित्र आणि आत्मकथन : साम्य भेद ३. आधुनिक मराठी आत्मकथनाचा इतिहास ४. सुप्रिया दीक्षित यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
४.	नेमलेली कलाकृती : अमलताश :- सुप्रिया दीक्षित १. अमलताश : आशयसूत्रे २. अमलताश मधील सामाजिक आशय व पात्र परिचय ३. अमलताशची भाषाशैली ४. अमलताश या आत्मकथनाचे वेगळेपण	१५	१

संदर्भ ग्रंथ :

१. मराठी कविता: स्वरूप आणि विवेचन - निशिकांत ठकार, अक्षर वाङ्मय प्रकाशन, पुणे
२. मराठी वाङ्मय प्रकार: स्वरूप, संकल्पना व वाटचाल - संपा. डॉ. द. के. गंधारे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर
३. कवितेविषयी - वसंत आबाजी डहाके, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
४. काव्यलोचना - सुधीर रसाळ, सायन पब्लिकेशन प्रा.लि, पुणे
५. कविता निरूपणे - सुधीर रसाळ, विजय प्रकाशन, नागपूर
६. कवितेचा अंतःस्वर - देवानंद सोनटक्के, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
७. आधुनिक मराठी कविता - रा. श्री. जोग
८. कविता फुलते अशी - वा. रा. ढवळे
९. सृजनात्मक लेखन - आनंद पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे
१०. कवितेचा रूपशोध - म. सु. पाटील, शब्दालय प्रकाशन, पुणे
११. चरित्र आत्मचरित्र: तंत्र आणि इतिहास- अ. म. जोशी, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
१२. आत्मचरित्र मीमांसा - आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
१३. मराठीतील आत्मचरित्रात्मक लेखन - उषा हस्तक, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे
१४. अविस्मरणीय चरित्रे-आत्मचरित्रे - नारायण भोसले, अथर्व प्रकाशन, पुणे
१५. मराठीतील चरित्र वाङ्मयाचे वैभव - श्रीपाल सबनीस, दिलीपराज प्रकाशन प्रा.लि., पुणे

सत्र - तिसरे (w. e. f. June - 25)

बी. ए. भाग-२ मराठी :- (Minor) अनुबंध: भाग - १

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- विद्यार्थ्यांमधील वैचारिक जाणिवा विकसित करणे.
- विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषा आणि साहित्याची जाणीव समृद्ध करणे.
- मराठी साहित्यातील विविध साहित्य प्रकार व प्रवाहांची ओळख करून देणे.
- विद्यार्थ्यांना कथा आणि कविता या साहित्य प्रकाराचे स्वरूप आणि परंपरा समजावून सांगणे.
- कथा- कविता या वाङ्मयाच्या आधारे विद्यार्थ्यांमध्ये मानवी मूल्य व सामाजिक एकात्मता रुजविणे.
- भारतीय साहित्याचा आणि अनुवाद या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	गद्य विभाग- वैचारिक लेख: १. हिंदुस्तानच्या पराधीनतेची कारणे- लोकहितवादी २. गौतम बुद्ध आणि त्यांचे विचार – बाबासाहेब आंबेडकर २. मांग महारांच्या दुःखाविषयी निबंध- मुक्ता साळवे ४. पुण्यश्लोक अहिल्याबाई होळकर: स्त्री शक्तीचा आविष्कार - देविदास पोटे	१५	१
२.	कथा: १. कळ्यांचे निःश्वास- विभावरी शिरूरकर २. रुतलेलं चाक- जयवंत दळवी ३. दर्शन- चारुता सागर ४. ही गोष्ट नाहीय- आसाराम लोमटे	१५	१
३.	पद्य विभाग- कविता: १. साधन ते सार - संत एकनाथ २. आम्हा घरी धन - संत तुकाराम ३. प्रेमस्वरूप आई - माधव जुलीयन ४. लपे करमाची रेखा- बहिणाबाई चौधरी ५. आयुष्य बेचिराख माझे- सुरेश भट	१५	१
४.	कविता ६. जपून ठेवले आहे- वामन निंबाळकर ७. गढी- नारायण कुलकर्णी- कवठेकर ८. फिर्याद- हिरा बनसोड ९. शिक्षण- सुरेश शिंदे १०. झाडांनी तुम्हाला काय सांगितलं – जसिंता केरकट्टा (हिंदी) अनुवाद : भरत यादव	१५	१

सत्र तिसरे (w. e. f. June - 2025)

बी. ए. भाग- २ (GE / OE)

साहित्याक्षर: भाग- १

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- भारतीय ज्ञानपंपरेचा परिचय करून देणे.
- विद्यार्थ्यांमधील वैचारिक जाणिवा विकसित करणे.
- विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषा आणि साहित्याची जाणीव समृद्ध करणे.
- मराठी साहित्यातील विविध साहित्य प्रकार व प्रवाहांची ओळख करून देणे.
- विद्यार्थ्यांना वैचारिक लेख आणि कथा या साहित्य प्रकाराचे स्वरूप आणि परंपरा समजावून सांगणे.
- वैचारिक लेख आणि कथा या वाङ्मयाच्या आधारे विद्यार्थ्यांमध्ये मानवी मूल्य व सामाजिक एकात्मता रुजविणे.
- भारतीय साहित्याचा आणि अनुवाद या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.
- विद्यार्थ्यांना साहित्याच्या निर्मितिप्रक्रियेचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	गद्य विभाग - वैचारिक लेख : १. महाराजा सयाजीराव गायकवाड यांच्याकडून कार्याची प्रेरणा : भाऊराव पाटील २. मराठी लोकांची वाचन संस्कृती :- श्याम मनोहर ३. स्वराजहितैषी येशूबाई :- सरोजिनी बाबर ४. साहित्याचे सामाजिक संदर्भ आणि भाषांतर: प्र. ना. परांजपे	१५	१
२.	कथा : १. जेव्हा मी जात चोरली होती – बाबुराव बागूल २. फाट्याचं पाणी - आनंद यादव ३. गो बॅक टू पॅव्हेलियन – कृष्णा इंगोले ४. नजराणा – ओ हेन् री (इंग्रजी) अनुवाद:- अनघा देशपांडे	१५	१

सत्र तिसरे (w. e. f. June - 2025)

बी. ए. भाग- २ (VSC) निवेदन कौशल्य आणि भाषांतर

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- निवेदन कौशल्याचे महत्त्व व उपयोजन समजावून सांगणे.
- निवेदन कौशल्य विकसित करणे.
- विविध मंचीय कार्यक्रमाचे स्वरूप समजावून सांगणे व रोजगार निर्मिती करणे.
- निवेदनाचे कौशल्य विकसित करणे.
- भाषांतराचे स्वरूप समजावून सांगून प्रत्यक्ष व्यवसायाच्या व नोकरीच्या संधी निर्माण करणे
- भाषांतरातील भाषिक कौशल्याचे महत्त्व पटवून देणे.

अ.क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	निवेदनाचे स्वरूप १. निवेदन म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप २. निवेदनाची आणि सूत्रसंचालनाची आवश्यकता ३. निवेदनाचे तंत्र (आकाशवाणी, दूरदर्शन, विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम) ४. प्रभावी निवेदनाची वैशिष्ट्ये	१५	१
२.	भाषांतर १. भाषांतराचे स्वरूप २. भाषांतराची आवश्यकता व महत्त्व ३. भाषांतर, अनुवाद, भावानुवाद, रूपांतर यांतील फरक ४. इंग्रजी व हिंदी उताऱ्याचे मराठी भाषांतर	१५	१

संदर्भ ग्रंथ :

१. व्यावहारिक मराठी:- प्रकाश परब, मिथून प्रकाशन, मुंबई
२. उपयोजित मराठी:- संपादक र. ना. वरखेडे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथनिर्मिती मंडळ, नागपूर
३. व्यावहारिक मराठी:- पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे
४. व्यावहारिक मराठी:- संपादक- स्नेहल तावरे
५. संगणक परिचय:- विवेक म्हेत्रे
६. भाषांतर: शास्त्र की कला? - म. वि. फाटक, रजनी ठकार, वरदा बुक्स, पुणे
७. भाषांतरमीमांसा: - अंजली सोमण व कल्याणी काळे, चिन्मय प्रकाशन, मुंबई
८. मराठी भाषिक कौशल्य विकास:- पृथ्वीराज तौर, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव.
९. उपयोजित मराठी:- संजय लाडगे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
१०. भाषांतर चिकित्सा - डॉ. मधुकर मोकाशी, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे

सत्र तिसरे (w. e. f. June. - 2025)
बी. ए. भाग- २ मराठी (AEC) L-2 (MIL)
निबंध लेखन कौशल्य विकास

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- आधुनिक भारतीय भाषांचे वैविध्य व वैशिष्ट्ये समजून देणे.
- लेखन व वाचन कौशल्ये विकसित करणे.
- निबंधाचे प्रकार, संरचना, व लेखन तंत्र शिकवणे.
- सुसंगत व प्रवाही लेखन कौशल्यांचा अभ्यास करणे.
- स्वतंत्र विचार व मांडणी क्षमता विकसित करणे.
- मांडणी प्रभावी व आकर्षक बनवणे.
- निबंध लेखन कौशल्यांचा शैक्षणिक व प्रशासकीय क्षेत्रांमध्ये उपयुक्त वापर शिकवणे.

अ.क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	निबंध लेखन कौशल्य – महत्त्व व प्रकार १. निबंध म्हणजे काय? २. निबंध लेखनाचे प्रकार: वर्णनात्मक, विवेचनात्मक विवादात्मक, कथात्मक ३. निबंध लेखनाच्या मूलभूत तत्त्वे ४. निबंधाची भाषाशैली	१५	१
२.	निबंध लेखनाचे व्यावहारिक उपयोजन १. निबंध लेखनाचे व्यावहारिक उपयोजन २. निबंध, लघुनिबंध आणि ललित निबंध: साम्यभेद ३. निबंधाचे वैचारिक चळवळीतील योगदान ४. प्रशासकीय व व्यावसायिक निबंध लेखन	१५	१

संदर्भ ग्रंथ :-

१. निबंध लेखन तंत्र व कौशल्ये – डॉ. अनिल वझे, मंगेश प्रकाशन २०१८
२. निबंधाचे स्वरूप व शैली – डॉ. आरती पाटील, ज्ञानदीप प्रकाशन २०१९
३. आधुनिक भारतीय भाषांचे लेखन तंत्र – डॉ. सुभाष देशमुख, साहित्य अकादमी २०२०.
४. आधुनिक निबंध लेखन – डॉ. शशिकांत जोशी, ज्ञान प्रकाशन २०१६
५. भाषिक अभिव्यक्ती व लेखन कला – डॉ. मोहन पाटील, सारस्वत प्रकाशन २०२१ .

सत्र चौथे

सत्र चौथे (w. e. f. Oct. - 2025)

बी. ए. भाग- २ मराठी (Major)

मराठी नाटक व ललित गद्य: आकलन आणि आस्वाद

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- नाटक या वाङ्मय प्रकाराची संकल्पना व स्वरूप समजून देणे.
- नाटक संहिता आणि मंचावरील प्रयोग यातील सहसंबंध व फरक समजून सांगणे
- नाटकाचे घटक समजावून सांगणे.
- ललित गद्य या वाङ्मय प्रकाराच्या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.
- ललित गद्यातील घटकांचे स्वरूप समजून सांगणे.
- मराठी नाटक आणि ललित गद्याच्या इतिहासाचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	नाटक वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. नाटक म्हणजे काय? नाटकाच्या व्याख्या २. मराठी नाटकाचे प्रकार व वाटचाल ३. आधुनिक मराठी नाटकाचा इतिहास ४. रा. रं. बोराडे यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
२.	नेमलेली कलाकृती : आमदार सौभाग्यवती : रा. रं. बोराडे १. आमदार सौभाग्यवती : आशयसूत्रे २. नाटकातील सामाजिक आशय व पात्र परिचय ३. नाटकाची भाषाशैली ४. आमदार सौभाग्यवतीचे वेगळेपण	१५	१
३.	ललित गद्य वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. ललित गद्य म्हणजे काय? ललित गद्याच्या व्याख्या २. ललित गद्याचे प्रकार व वाटचाल ३. आधुनिक ललित गद्याचा इतिहास ४. मारुती चित्तमपल्ली यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
४.	नेमलेली कलाकृती : जंगलाचं देणं : मारुती चित्तमपल्ली १. जंगलाचं देणं: आशयसूत्रे २. जंगलाचं देणं मधील आशय आणि पर्यावरण ३. जंगलाचं देणं ची भाषाशैली ४. जंगलाचं देणं या ललित गद्याचे वेगळेपण	१५	१

संदर्भ ग्रंथ:-

१. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ – रा. ग. जाधव, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
२. मराठी माहितीतील स्पंदने - गो. म. कुलकर्णी, सुवर्ण प्रकाशन, पुणे
३. नाटक : स्वरूप आणि समीक्षा – द. भि. कुलकर्णी, पद्मगंधा, पुणे
४. मराठी नाटक आणि रंगभूमी विसावे शतक – वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर, मुंबई
५. मराठी नाटक नाटककार: काळ आणि कर्तृत्व - वि. भा. देशपांडे, दिलीपराज, पुणे
६. मुलखावेगळी माणसं- संपा. डॉ. दत्ता पाटील व इतर, शिवाजी विद्यापीठ मुद्रणालय, कोल्हापूर
७. ललित गद्याचे तात्त्विक स्वरूप आणि लघुनिबंधाचा इतिहास- आनंद यादव, मेहता, पुणे
८. मराठी ललित गद्यातील ग्रामीण जीवन- डॉ. सुवर्णा गुंड, पीएच. डी. प्रबंध, सोलापूर विद्यापीठ, सोलापूर
९. प्रतिभासाधन – ना.सी. फडके
१०. निबंध: शास्त्र व कला – प्र. न. जोशी

सत्र चौथे (w. e. f. Oct.- 2025)

बी. ए. भाग- २ मराठी (Major)

वैचारिक लेख आणि व्यक्तिचित्रण : आकलन आणि आस्वाद

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- वैचारिक लेख आणि व्यक्तिचित्रण या वाङ्मय प्रकारांची संकल्पना व स्वरूप समजून देणे.
- वैचारिक लेख म्हणजे काय ते सांगून वैचारिक लेख आणि ललित लेख यातील फरक समजून सांगणे
- वैचारिक लेखांचे प्रकार समजावून सांगणे.
- व्यक्तिचित्रण या वाङ्मय प्रकाराच्या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.
- व्यक्तिचित्रणातील घटकांचे आकलन समजून सांगणे.
- वैचारिक लेख आणि व्यक्तिचित्रण या साहित्यप्रकाराच्या इतिहासाचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	वैचारिक लेख वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. वैचारिक लेख म्हणजे काय? वैचारिक लेखाच्या व्याख्या २. मराठी वैचारिक लेख : प्रकार व वाटचाल ३. आधुनिक मराठी वैचारिक लेखाचा इतिहास ४. ग.प्र. प्रधान यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
२.	नेमलेली कलाकृती : सोनार बंगला :- ग. प्र. प्रधान १. सोनार बंगला: आशयसूत्रे २. सोनार बंगलातील सामाजिक आशय ३. सोनार बंगलाचे वाङ्मयीन घटक आणि भाषा ४. सोनार बंगलाचे वेगळेपण	१५	१
३.	व्यक्तिचित्रण वाङ्मयप्रकार : आकलन व परिचय १. व्यक्तिचित्रण म्हणजे काय? व्यक्तिचित्रणाच्या व्याख्या २. व्यक्तिचित्रणाचे गुणविशेष ३. आधुनिक मराठी व्यक्तिचित्रणाचा इतिहास ४. शिवाजी सावंत यांचा साहित्यिक परिचय	१५	१
४.	नेमलेली कलाकृती: लाल माती रंगीत मने:- शिवाजी सावंत १. लाल माती रंगीत मने: आशयसूत्रे २. लाल माती रंगीत मनेमधील सामाजिक आशय व पात्र परिचय ३. लाल माती रंगीत मनेची भाषाशैली ४. लाल माती रंगीत मने या व्यक्तिचित्रणाचे वेगळेपण	१५	१

संदर्भ ग्रंथ:

१. वैचारिक लेखन: तंत्र आणि शैली – डॉ. राजेंद्र माने, मंगेश प्रकाशन २०१८.
२. आधुनिक भारतीय भाषांचे लेखन कौशल्य – डॉ. कविता देशपांडे, साहित्य अकादमी, २०२०
३. लेखन कौशल्य आणि सर्जनशीलता – डॉ. विनायक जोशी, विद्या प्रकाशन, २०१७.
४. भाषा आणि लेखन तंत्र – डॉ. मोहन भोसले, ज्ञानदीप प्रकाशन, २०१७.
५. भाषाशास्त्र व लेखन कौशल्ये – डॉ. प्रीती कुलकर्णी. विद्या प्रकाशन २०१७.

सत्र – चौथे (w. e. f. Oct. – 2025)
बी. ए. भाग-२ मराठी (Minor) : अनुबंध: भाग- २

❖ **उद्दिष्टे : (objectives)**

- विद्यार्थ्यांमधील वैचारिक जाणिवा विकसित करणे.
- विद्यार्थ्यांमध्ये भारतीय भाषा आणि परंपरेची जाणीव समृद्ध करणे.
- महाराष्ट्रातील विविध धर्मविचारांचा आणि संप्रदायांचा परिचय करून देणे.
- विद्यार्थ्यांना भारतीय तत्त्वज्ञानाच्या परंपरेचा परिचय करून देणे.
- स्वातंत्र्य, समता, बंधुता, विवेक, मानवतावाद या मूल्यांची जाणीव निर्माण करणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	गद्य विभाग- वैचारिक : १. वैदिक वाङ्मय आणि संस्कृती- पंजाबराव देशमुख २. सातवाहनकालीन महाराष्ट्रातील लोकजीवन - ह. श्री. मोरवंचीकर ३. बुद्ध आणि त्यांचा धम्म विचार – बाबासाहेब आंबेडकर ४. यशः दोन व्याख्या एक वाट- यशवंत थोरात (अनुवाद : रघुनाथ कडाकणे)	१५	१
२.	कथा :- १. सांज – सखा कलाल २. रान - आनंद विनायक जातेगावकर ३. नऊ चाळीसची लोकल - शिल्पा कांबळे ४. वेदांचा अधिकार : सुनीलकुमार लवटे (हिंदी) (अनुवाद- गिरीश काशीद)	१५	१
	पद्य विभाग: कविता १. एक तरी ओवी अनुभवावी- संत नामदेव २. डोईचा पदर आला खांद्यावरी- संत जनाबाई ३. मना सज्जना- समर्थ रामदास ४. बिकट वाट वहिवाट - शाहीर अनंत फंदी ५. सत्याच्या जातीला - शरच्चंद्र मुक्तिबोध	१५	१
३.	कविता: १. तेव्हा एक कर - नारायण सुर्वे २. ही तलमाग्नीची पात - मलिका अमर शेख ३. तिची कहाणी ; ना.धों. महानोर ४. माझ्या बापाच्या घामाची- धनंजय सोलंकर ५. विवाहिता- सलमा (तमीळ) (अनुवाद- चंद्रकांत पाटील)	१५	१

सत्र चौथे (w. e. f. Oct. - 2025)

बी. ए. भाग- २ (GE / OE)

साहित्याक्षर : भाग- २

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- भारतीय ज्ञानपंपरेचा परिचय करून देणे.
- विद्यार्थ्यांमधील वैचारिक जाणिवा विकसित करणे.
- विद्यार्थ्यांमध्ये मराठी भाषा आणि साहित्याची जाणीव समृद्ध करणे.
- मराठी साहित्यातील विविध साहित्य प्रकार व प्रवाहांची ओळख करून देणे.
- विद्यार्थ्यांना कविता या साहित्य प्रकाराचे स्वरूप आणि परंपरा समजावून सांगणे.
- कविता या वाङ्मयाच्या आधारे विद्यार्थ्यांमध्ये मानवी मूल्य व सामाजिक एकात्मता रुजविणे.
- भारतीय साहित्याचा आणि अनुवाद या संकल्पनेचा परिचय करून देणे.
- विद्यार्थ्यांना साहित्याच्या निर्मितिप्रक्रियेचा परिचय करून देणे.

अ. क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	पद्य विभाग: कविता १. पसायदान - संत ज्ञानेश्वर २. कांदा मुळा भाजी - संत सावता माळी ३. सुंदरा मनामध्ये भरली - शाहीर रामजोशी ४. इंग्रजी माऊली - सावित्रीबाई फुले ५. तुतारी - केशवसुत	१५	१
२.	कविता १. संध्यारजनी - बालकवी २. माझ्या गोव्याच्या भूमीत - बा.भ. बोरकर ३. त्रिधा राधा - पु. शि. रेगे ४. आपण ज्याला आयुष्य म्हणतो - महेश लोंढे ५. सुगी - शिवाजी बंडगर	१५	१

सत्र चौथे (w. e. f. oct. - 2025)

बी. ए. भाग- २ (VSC) : ग्रंथ परीक्षण व कार्यालयीन पत्रव्यवहार

❖ उद्दिष्टे : (objectives)

- ग्रंथ परीक्षणाचे महत्त्व व उपयोजन समजावून सांगणे.
- ग्रंथ परीक्षणाचे कौशल्य विकसित करणे.
- कार्यालयीन पत्रव्यवहाराचे स्वरूप समजावून सांगणे व रोजगार निर्मिती करणे.
- कार्यालयीन पत्रव्यवहाराची कौशल्ये विकसित करणे.
- कार्यालयीन पत्रव्यवहाराचे स्वरूप समजावून सांगून व्यवसायाच्या व नोकरीच्या संधी निर्माण करणे
- कार्यालयीन पत्रव्यवहारातील भाषिक कौशल्याचे महत्त्व पटवून देणे.

अ.क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	ग्रंथ परीक्षणाचे स्वरूप १. ग्रंथ परीक्षण म्हणजे काय? २. ग्रंथ परीक्षणाचे घटक ३. ग्रंथ परीक्षणाची उद्दिष्टे ४. ग्रंथाचे परीक्षण करणे	१५	१
२.	कार्यालयीन पत्रव्यवहार १. कार्यालयीन पत्रव्यवहाराचे स्वरूप २. व्यक्तिगत आणि कार्यालयीन पत्रव्यवहाराचे प्रकार ३. आवक-जावक, टिप्पणी लेखन ४. कार्यक्रम, बैठक, सभा आदींचे इतिवृत्तलेखन	१५	१

संदर्भ ग्रंथ:

१. व्यावहारिक मराठी :- ल. रा. नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर,
२. व्यावहारिक मराठी: - स्नेहल तावरे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे,
३. भाषिक सर्जन आणि उपयोजन: संपा. राजन गवस, अरुण शिंदे, गोमटेश्वर पाटील, दर्या प्रकाशन, पुणे.
४. व्यावहारिक मराठी:- संपा, कल्याण काळे, द. दि. पुंडे
५. उपयोजित मराठी :- नरेंद्र मारवाडे, कैलाश पब्लिकेशन्स, औरंगाबाद,
६. व्यावहारिक मराठी :- प्रकाश परब, मिथुन प्रकाशन, मुंबई.
७. व्यावहारिक मराठी :- सयाजीराजे मोकाशी, रंजना नेमाडे, शेतकरी साहित्य इर्जिक परिषद, सांगोला
८. वाचन विकास :- अशोक इंगवले, इंद्रायणी साहित्य प्रकाशन, पुणे.
९. वाचन संस्कार :- सतीश पोरे, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे.
१०. तोंडी अभिनय:- श्रीराम लागू राजहंस प्रकाशन, पुणे
११. भाषांतर आणि भाषा - विलास सारंग, मौज प्रकाशन गृह.

सत्र चौथे (w. e. f. Oct. - 2025)
बी. ए. भाग- २ मराठी (AEC) L-2 (MIL)
वैचारिक लेखन तंत्र आणि कौशल्य

❖ **उद्दिष्टे : (objectives)**

- आधुनिक भारतीय भाषांतील लेखन कौशल्ये विकसित करणे.
- सुसंगत लेखन शैली आत्मसात करणे.
- सखोल विचारमंथन आणि सर्जनशील दृष्टिकोन विकसित करणे.
- विवेचनात्मक, वर्णनात्मक, विवादात्मक, आणि प्रेरणादायी लेखन प्रकार समजून घेणे.
- सामाजिक, सांस्कृतिक, राजकीय आणि साहित्यिक विषयांवरील लेखनाची सवय लावणे.
- वैचारिक लेखन कौशल्यांचा अभ्यासक्रमाशी संबंधित उपयोग करणे.
- लेखनाद्वारे प्रभावी विचारप्रदर्शन, सकारात्मक प्रभाव टाकण्याची क्षमता विकसित करणे.

अ.क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१.	वैचारिक लेखन: संकल्पना, स्वरूप व महत्त्व, १. वैचारिक लेखनाचे स्वरूप व संकल्पना २. वैचारिक लेखनाची उद्दिष्टे व वैशिष्ट्ये ३. वैचारिक लेखनाचे प्रकार ४. वैचारिक लेखनासाठी आवश्यक तत्त्वे	१५	१
२.	वैचारिक लेखन: तंत्र व लेखन १. लेखन प्रक्रियेची पायरी २. वैचारिक लेख विषयांची निवड ३. लेखन कौशल्य सुधारण्यासाठी तंत्र ४. वैचारिक लेखनाची मूल्यांकन पद्धती:	१५	१

संदर्भ ग्रंथ:

१. वैचारिक लेखन: तंत्र आणि शैली – डॉ. राजेंद्र माने, मंगेश प्रकाशन २०१८.
२. आधुनिक भारतीय भाषांचे लेखन कौशल्य – डॉ. कविता देशपांडे, साहित्य अकादमी, २०२०
३. लेखन कौशल्य आणि सर्जनशीलता – डॉ. विनायक जोशी, विद्या प्रकाशन, २०१७.
४. भाषा आणि लेखन तंत्र – डॉ. मोहन भोसले, ज्ञानदीप प्रकाशन, २०१७.
५. भाषाशास्त्र व लेखन कौशल्ये – डॉ. प्रीती कुलकर्णी. विद्या प्रकाशन २०१७.

सत्र चौथे (w. e. f. oct. - 2025)
बी. ए. भाग- २ मराठी (SEC)
संवाद कौशल्य विकास

❖ **उद्दिष्टे : (objectives)**

- संवाद माध्यमांचा परिचय करून देणे.
- श्राव्य आणि दृक श्राव्य माध्यमांचे महत्त्व लक्षात आणून घेणे.
- आकाशवाणी आणि दूरदर्शन या संवाद माध्यमांचे स्वरूप आणि तंत्र अभ्यासणे.
- कृतियुक्त अध्यापनावर भर देऊन रोजगार निर्माण करणे.

अ.क्र.	घटक	अध्यापन तासिका	श्रेयांक
१	श्राव्य माध्यम संवाद : १. संवाद माध्यमाचा परिचय व महत्त्व २. आकाशवाणी संवाद माध्यमाचे स्वरूप ३. आकाशवाणी माध्यमातील क्रांतीचे स्वरूप ४. आकाशवाणी माध्यमासाठी लेखन (बातम्या, मुलाखत, नभोनाट्य, जाहिरात इ.)	१५	१
२	दृक - श्राव्य माध्यम संवाद : १. दृक - श्राव्य माध्यमाचे परिचय : स्वरूप आणि महत्त्व २. दृक - श्राव्य माध्यमाची वैशिष्ट्ये आणि तंत्र ३. दूरदर्शन माध्यमासाठी संवाद लेखन प्रकार व तंत्र ४. दूरदर्शन माध्यमासाठी संवाद लेखनाचे उपयोजन	१५	१

संदर्भ ग्रंथ:-

१. व्यावहारिक मराठी: ल. रा. नसिराबादकर
२. व्यावहारिक मराठी: लीला गोविलकर, जयश्री पाटणकर
३. व्यावहारिक मराठी: प्राचार्य रा. तु. भगत
४. व्यावहारिक मराठी: कल्याण काळे, द. दि. पुंडे
५. आकाशवाणीवरील भाषणे: पु. ल. देशपांडे
६. उपयोजित मराठी: उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ,
७. व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी: चं. वि. जोशी, ऋतू प्रकाशन, अहमदनगर,
८. संभाषण चातुर्य:- आशा परुळेकर, उन्मेष प्रकाशन, पुणे.
९. संभाषण चातुर्य:- ह. अ. भावे, वरदा प्रकाशन, पुणे.
१०. कला संभाषणाची:- नीलम ताटके, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे.
११. वाचन: का व कसे ?:- वा. शि. आपटे, वरदा प्रकाशन, पुणे.
१२. वाचन कौशल्य : कृती, गती आणि प्रगती: मेघमाला राजगुरू, उन्मेष प्रकाशन, पुणे.

सत्र चौथे (w. e. f. oct. - 2025)

बी. ए. भाग- २ मराठी (CEP)

Community Engagement Programme (CEP)

Paper Codes [B.A. S.Y.]: GO3-CEP-401(Practical Paper and all Major Subject)

Credits: 02; Semester- IV; Evaluation: 20 + 30=50 Marks

1. INTRODUCTION:

New generation of students are increasingly unaware of local rural and peri-urban realities surrounding their HEIs, as rapid urbanization has been occurring in India. A large percentage of Indian population continues to live and work in rural and peri-urban areas of the country. While various schemes and programs of community service have been undertaken by HEIs, there is no singular provision of a well- designed community engagement course that provides opportunities for immersion in rural realities. Such a course will enable students to learn about challenges faced by vulnerable households and develop an understanding of local wisdom and lifestyle in a respectful manner

2. OBJECTIVES:

- To promote a respect for rural culture, lifestyle, and wisdom among students
- To learn about the present status of agricultural and development initiatives
- Identify and address the root causes of distress and poverty among vulnerable households
- Improve learning outcomes by applying classroom knowledge to real-world situations

To achieve the objectives of the socio-economic development of New India, HEIs can play an important role through active community engagement. This approach will also contribute to improve the quality of both teaching and research in HEIs in India. India is a signatory to the global commitment for achieving Sustainable Development Goals (SDGs) by 2030. Achieving these 17 SDG goals requires generating locally appropriate solutions. Community engagement should not be limited to a few social science disciplines alone. It should be practiced across all disciplines and faculties of HEIs. These can take the forms of enumerations, surveys, awareness camps and campaigns, training, learning manuals/films, maps, study reports, public hearings, policy briefs, cleanliness and hygiene teachings, legal aid clinics, etc. For example, students of chemistry can conduct water and soil testing in local areas and share the results with the local community. Students of science and engineering can undertake research in partnership with the community on solid and liquid waste disposal. Therefore, students are being encouraged to foster social responsibility and community engagement in their teaching and research.

3. LEARNING OUTCOMES:

After completing this course, students will be able to

- Gain an understanding of rural life, Indian culture, and social realities.
- Develop empathy and bonds of mutuality with the local community.
- Appreciate the significant contributions of local communities to Indian society and economy.
- Learn to Value local knowledge and wisdom.
- Identify opportunities to contribute to the community's socioeconomic improvement.

4. **Credits:** Two Credit Course; Students are expected to complete **60 hours** of participation.

5. COURSE STRUCTURE:

Sr.	Module Title	Module Content	Teaching/Learning Methodology
1.	Appreciation of Rural Society	Rural lifestyle, rural society, joint family, caste and gender relations, rural values with respect to community, rural culture nature and public resources, ponds and fisheries, elaboration of soul of India lies in villages' rural infrastructure,	Classroom discussions Field visit Individual /Group conference Report/journal submission & VIVA
2.	Understanding rural and local economy and livelihood	Agriculture, farming, land ownership, water management, animal husbandry, non-farm livelihood and artisan's rural entrepreneurs, rural markets, migrant labour, social innovation projects	Classroom discussions/Field visit Individual/Group conference, Report/journal submission & VIVA
3.	Rural and local Institutions	Traditional rural and community organization, self-help groups, decentralized planning, panchayat raj institutions Gram panchayat, Nagarpalika and Municipalities, local Civil Society, Local administration, National rural, Livelihood Mission [NRLM], Mahatma Gandhi National Rural Employment. Guarantee [MGNREGA].	Classroom discussions /Field visit Individual/Group conference Report/journal submission & VIVA
4.	Rural and National development programmers	History of rural development and current National Programms in India: Sarva Shiksha Abhiyan, Beti Bachao- Beti Padhao, Ayushman Bharat, e-Shram Swachh Bharat, PM Awas yojana, Skill India, Digital India, Start-Up India, Stand-Up India, Scheme of Fund for Regeneration of Traditional Industries (SFURTI), Jal Jeevan Mission, Mission Antyodaya, ATMANIRBHAR Bharat, etc.	Classroom discussions/Field visit Individual /Group conference, Report/ journal submission & VIVA

Note: Faculty can make addition in the list of activities as per domain content

(*Community Engagement Programme (CEP) Related to All Major Subject.)

Recommended field-based activities (Tentative):

- ☐ Participate in Gram Sabha meetings, and study community participation;
- ☐ Visit to Swachh Bharat Mission project sites, conduct analysis and initiate problem-solving measures;
- ☐ Interaction with Self Help Groups (SHGs) women members, and study their functions and challenges; planning for their skill-building and livelihood activities;
- ☐ Visit Mahatma Gandhi National. Rural Employment Guarantee Act 2005 (MGNREGS) project sites, interact with beneficiaries and interview functionaries at the work site;
- ☐ surveys on Mission Antyodaya to support under Gram Panchayat Development Plan
- ☐ Visit Rural Schools/mid-day meal centres, study academic and infrastructural resources, digital divide and gaps;
- ☐ Associate with Social audit exercises at the Gram Panchayat level, and interact with programme beneficiaries;
- ☐ Visit to local Nagarpalika office and review schemes for urban informal workers and migrants;
- ☐ Attend Parent Teacher Association meetings, and interview school drop outs;
- ☐ Visit local Anganwadi and observe the services being provided;
- ☐ Visit local NGOs, civil society organizations and interact with their staff and beneficiaries;
- ☐ Organize awareness programmes, health camps, Disability camps and cleanliness camps;
- ☐ Conduct soil health test, drinking water analysis, energy use and fuel efficiency surveys and building solar powered village;
- ☐ Understanding of people's impacts of climate change, building up community's disaster preparedness;
 - ☐ Organize orientation programmes for farmers regarding organic cultivation, rational use of irrigation and fertilizers, promotion of traditional species of crops and plants and awareness against stubble burning;
 - ☐ Formation of committees for common property resource management, village pond maintenance and fishing;
 - ☐ Identifying the small business ideas (handloom, handicraft, khadi, food products, etc.) for rural areas to make the people self-reliant.
 - ☐ Interactive with local leaders, panchayat functionaries, grass-root officials and local institutions regarding village development plan preparation and resource mobilization;
 - ☐ Financial Literacy Awareness Programme
 - ☐ Digital Literacy Awareness Programme
 - ☐ Education Loan Awareness Programme
 - ☐ Entrepreneurship Awareness Programme
 - ☐ Awareness Programmes on Government Schemes
 - ☐ Products Market Awareness
 - ☐ Services Market Awareness

- Consumer Awareness Programme
- Accounting Awareness Programme for Farmers
- Accounting Awareness Programme for Street Vendors etc.

6. IMPORTANT RULES AND REGULATIONS FOR CEP:

Concurrent Fieldwork: Students must conduct comprehensive studies on various challenges that they face in their chosen field. Every work relevant to the subject matter should be compiled and documented.

Students should keep separate fieldwork diary or maintain journal in order to record their fieldwork experiences i.e. reading, e- contents, tasks, planning and work hours have to be recorded in the diary. Detailed work records report on students' fieldwork experiences and activities to be submitted and should be presented. The fieldwork conference is part of the timetable and is mandatory. Faculty should hold a fieldwork conference FOREIGHTNIGHTLY for all students.

In addition to the principal curriculum, the students engage in a variety of community development- related activities. They are encouraged to plan and carry out programs, processions, and events for social causes. These activities seek to enhance students' personal and professional skills as well as foster self- development. "Rural Camp" should be embedded in the curriculum for first-year students to be held in the backward and neglected areas of District's

Concurrent Fieldwork is the core curriculum activity in the CEP course. Hence, 100% attendance of the students is mandatory in case of absence on any student, supplementary fieldwork must be arranged and accomplished with the approval of the faculty supervisor.

7. EVALUATION/ASSESSMENT SCHEME:

Community Engagement Programme [CEP]

Evaluation Pattern: Total Marks: 50

Students should keep a field diary / journal to record contents, readings and field visit planning.

The assessment pattern is Internal and External i.e. **20+30=50**

CA- Internal Evaluation:20 Marks [P] Conducted by Internal Examiner	
Participation in the Community Engagement Programme Initiation	10 Marks
Proposal for Community Engagement Programme with all the necessary components	10 Marks
Total	20 Marks
UA- End Semester Practical Examination: 30 Marks [P] Conducted by Internal Examiner and External Examiner	
Oral Presentation of CEP Activity	10 Marks
Preparation and Presentation of Community Engagement Programme Report with all the necessary components	20 Marks
Total	30 Marks

सत्र तिसरे / चौथे (NEP- 2020)
बी. ए. भाग- २ मराठी
प्रश्नपत्रिका स्वरूप
विद्यापीठ स्तरीय प्रश्नपत्रिका स्वरूप

❖ ०१

श्रेयांक: ०४	वेळ : २:३० तास	गुण : ६०
प्रश्न पहिला : योग्य पर्याय निवडा (वस्तुनिष्ठ प्रश्न)		गुण : १२
प्रश्न दुसरा : थोडक्यात उत्तरे लिहा (सहा पैकी चार)		गुण : १२
प्रश्न तिसरा : टिपा लिहा (चार पैकी दोन)		गुण : १२
प्रश्न चौथा : थोडक्यात उत्तरे लिहा (विकल्पासह दोन पैकी एक)		गुण : १२
प्रश्न पाचवा: दीर्घोत्तरी प्रश्न (आवश्यक)		गुण : १२

❖ ०२

श्रेयांक: ०२	वेळ : १:३० तास	गुण : ३०
प्रश्न पहिला: योग्य पर्याय निवडा (वस्तुनिष्ठ प्रश्न – ०६)		गुण : ०६
प्रश्न दुसरा : थोडक्यात उत्तरे लिहा (चार पैकी दोन)		गुण : ०६
प्रश्न तिसरा : थोडक्यात उत्तर लिहा / टीप लिहा		गुण : ०६
प्रश्न पाचवा: दीर्घोत्तरी प्रश्न (दोन पैकी एक)		गुण : १२

महेंद्र कदम
